

Der ligger et land mot den evige sne

Marte Johnslisens undersøkelse av titanoksidens historie er en kommende klassiker.

Av Kristoffer Jul-Larsen 01.03.23 Kritikk

Marte Johnslien, *Gaea Norvegica*, 2023.
Installasjonsbilde fra Kraft i Bergen. Foto: Kraft.

Marte Johnslisens utstilling *Gaea Norvegica* på Kraft i Bergen er en del av hennes prosjekt *The Materiality of White*, som igjen er koblet til det Forskningsrådsfinansierte prosjektet *How Norway Made the World Whiter* (gjort berømt av Facebook-høyre, men sannsynligvis allerede glemt til fordel for hva [Stina Högvist](#) hadde til frokost). Johnslisens prosjekt er en videreføring av doktorgraden hennes, der hun begynte sin estetiske, historiske og materielle undersøkelse av materialet titanoksid. Stoffet har siden 1909, da to nordmenn tok patent på det, vært helt sentral i fremstillingen av det hvite pigmentet som brukes til å farge alle de hvite og lyse flatene vi omgir oss med, til og med i kosmetikk og matvarer. De norske bedriftene Kronos Titan AS og Titania AS – begge med utspring i Rogaland – brakte stoffet opp av fjellet (som de la i grus i prosessen) og ut i verden, og er utgangspunktet for Johnslisens undersøkelser. Hun kom til titanoksid via keramikk, og Johnslien går til dette utforskende arbeidet som keramiker.

Gaea Norvegica

Marte Johnslie

Kraft, Bergen

27. januar 2023 — 26. mars 2023

«Gaea» betyr «jord» på gresk, og tittelen er hentet fra et trebindsverk om norsk geologi (1838–1850). Geologi høres kanskje prosaisk ut, men alle som har lest litt om romantikkens tankestrømninger, vet at dette emnet sto helt sentralt for mange av dens fremste representanter (Novalis ble bergverksingeniør!). En av det nevnte trebindsverkets medforfattere var P.A. Munch (Edwards onkel), Norges viktigste nasjonalhistoriker og en av nasjonalromantikkens store strateger. J.C. Dahl gjenskapte den norske fjellheimen fra sitt studio i Dresden og Bjørnson levendegjorde fjellene i «Der ligger et land mot den evige sne». Det er jo helt naturlig, for hva er en nasjon, jeg hadde nær sagt helt grunnleggende, annet enn land?

Johnslie tematiserer videre fascinasjonen for opplysning og rasjonalitet på den ene siden og mytologi og identitet på den andre, som finnes så sterkt til stede i den romantiske tilnærmingen til geologien. Denne doble tilnærmingen er imidlertid ikke noe Johnslie importerer, den er allerede konkret til stede i stoffet hun undersøker. To av objektene vi møter i utstillingen, er nemlig kopier av arkitekttegninger av terrassogulv i byggene til Titania AS. Begge gulvene er dekorert med alkymistiske symboler for ulike mineraler og metaller. Noen av disse symbolene har Johnslie så formet til tredimensjonale figurer i leire, noen av dem iblandet jernsulfat fra Kronos Titan AS, andre glasert med farger utviklet av mineraler hentet i landskapet hvor denne industrien har utspilt seg.

Utstillingen består slik av ulike funne objekter fra fabrikken og geologien i området rundt, og Johnslies videredikting av det hun har funnet. Keramikken er utviklet av grunnen hun har gått på i Egersund og Dalane, og denne kombineres så med objekter fra selve produksjonen av titanoksid, som ovnselementer og skrapmetall, men også mer «menneskelige» detaljer som merkelapper fra Titania AS og de to plantegningene. Til sammen blir gallerirommet en svimlende kompleks installasjon som stiller spørsmål til samspillet mellom det moderne industrisamfunnets materialitet, estetikk og idémessige overbygning. Dette er rett og slett vanvittig bra saker.

Marte Johnslie, *Gaea Norvegica*, 2023.
Installasjonsbilde fra Kraft i Bergen. Foto: Kraft.

Keramikere har lenge vært opptatt av produksjonshistorie og produksjonens forhold til omgivelsene, som for eksempel Neil Brownsword og Anne Helen Mydlands arbeid med engelsk keramikkindustri. Johnslie tar del i denne tradisjonen, men har et utrolig rikt materiale. Ta bare selve utgangspunktet titanoksid, hvor grunnstoffet titan altså inngår. Titanene var navnet på de første greske gudene, jorden og himmelens barn. Denne koblingen til en klassisk tradisjon blir understreket i bedriftsnavnet Kronos Titan: Kronos var en av disse gudene, ofte knyttet til tiden selv. Det var han som kasterte og avsatte sin far himmelguden Uranos, og siden spiste sine barn i et forsøk på å unngå samme skjebne, uten å lykkes.

Johnslie er særlig opptatt av mineralindustriens bærekraft, og hvordan «eit skinande industrieventyr fullt av framtidshåp [har] ete opp enorme biter av eit 960 millionar år gamalt landskap». Kan ikke Kronosmyten – som også bærer i seg at Kronos oftest regnes for å være samme guddom som Khronos, tidens gud – kaste lys over denne fortellingen om oss selv, og hva vi skal gjøre med den? I løpet av modernitetens korte blaff har vi fortært enorme mengder fortid. Og vår vilje og evne til å beherske og betvinge naturen, har ført oss over i en ny og fullstendig ukontrollerbar situasjon.

Den greske koblingen dukker også opp andre steder. Noen gamle ovnselementer av merket Pythagoras brukes i installasjonene *Earthenware Sublimation 1* og *2*, og navnet Pythagoras peker igjen mot koblingen mellom mystikk og rasjonalitet, et poeng som videre understrekes av verkenes psykoanalytiske titler. Sublimering er ifølge Freud den prosessen hvori vi gjør uakseptable drifter om til akseptable aktiviteter. Mye kan sies om kapitalens profittjag i så henseende. Men i denne psykoanalytiske koblingen dukker det også opp enda en

ansporende tanke som knytter direkte an til materialet, for hva kalte Jung sublimeringen, annet enn en alkymistisk transformasjon? Puh! Her kan den hermeneutiske muskelen fort få strekk.

Alt dette innholdet gjør det vanskelig å vurdere utstillingen rent estetisk, om noen skulle ha lyst til det. Samtidig er det åpenbart at Johnslie er dyktig, og at hennes interesse for industriell produksjon også hviler på håndverkerens interesse for industriens håndverk og estetikk. En liten samling glødeskip – brukt for å smelte stoff med høyt smeltepunkt – er fabelaktig vakre der de ligger. Prosjektet *The Materiality of White* er så iderikt og gjennomtenkt, og denne utstillingen så sikker i utførelsen, at det er nødt til å bli en sentral referanse for materialorienterte prosjekter i Norge fremover.

Marte Johnslie, *Gaea Norvegica*, 2023.
Installasjonsbilde fra Kraft i Bergen. Foto: Kraft.

Gaea Norvegica

Marte Johnslie

Kraft, Bergen

27. januar 2023 — 26. mars 2023
